

Attilának, Toldinak és Csóri vajdának kell találkoznia ennek az új életnek a nevében, feladatunk annak a megoldása, hogyan lehetnek a harc, melynek díjával az élet adós marad, az alkotás, mely önmagában hordja végezetét, a képzelet, mely álomból születik, testvérekké. Az irodalmi tanulmány biztos lendülettel emelkedik itt fel az indulási pont fölé s az egyetemes nemzeti élet útmutatójának jogos szerepét veszi magára.

Ugyanígy megkereshetnénk tanulmányaiban és beszédeiben az evangéliumi hazafiság, az evangéliumi szociológia és pedagógia eredményeit. Itt is vannak felfedezések, többletlátások és útmutatások. Kereshetjük írói erejének fővonásait, a dialektikus párhuzamosságot, mondatvégre tolt vilámszerűen becspapódó képeit. Néhol hézagokat is vehetünk észre. A jó és rossz, a morál e két ellentett pólusán álló párhuzamosság a negatívnak felismert oldalt sokszor leegyszerűsíti, tudjuk, hogy a kontraszt kedvéért, de az igazság is szenved általa. Ilyen dialektikus egyszerűsítés például a görög életderű, mely még a «*stille Einfalt und edle Grösse*» fogalmából táplálkozik, pedig Nietzsche óta ismerjük a görög lélek másik oldalát is. Vitába szállhatunk ezzel a tételével is: «nem a dallam a fontos, hanem a harmónia», mert sejtjük, hogy szemléletének teljességéből hiányzik az önmagában való forma jelentőségének tudata.

Mindez azonban akart hiánykeresés. Gazdag és felemelő élmény emlékével tesszük le a könyvet. S most, amikor Muraközy Gyula írói mivoltának értékességét szeretnénk a magunk számára megfogalmazni, igen jól tudjuk, hogy számára nem lehet más érték- és irányjelző, mint az, amit egyik XVI. századi elődje így mondott meg: «Irtam pedig nem én, hanem az Úristen, ki sokképen erővel kényszerít reája». Mégis úgy érezzük, nagy öröm a hallgató számára, ha a legmagasztosabb Művész, a mindenható Gondolat alkotásai egy kitűnő hangszerezen szólalnak meg előtte.

Kerecsényi Dezső

Dr. Hoffmann Edith: Régi magyar bibliofilmek. (Budapest, 1929. A Magyar Bibliophil Társaság kiadása. 40, 304 l. + 39 képmelléklet.) Hoffmann Edith, kitűnő műtörténetírónk, ebben a külső kiállításában is mintaszerű, értékes könyvében a világszerte szétszórt régi könyvtárainkból fennmaradt miniatu-

rás könyveink ismertetésével kapcsolatban ezek egykori birtokosairól maga is mesteri miniatürképeket fest. Nagy Lajos király korán kezdve a mohácsi vészig sorra vonulnak el előttünk középkori kultúránk rég porladó, nagyműveltségű, finom ízlésű és áldozatkész képviselői. A nagy pusztulás ellenére, mely századok viharai folyamán mindenfajta emlékeinket érte, szinte meglepő a gazdag és változatos hatású anyag, amelyet egykori tulajdonosai szerint csoportosítva szerzünk szellemes fejtegetései keretében s temérdek illusztráción bemutat. Sok, a magyar-nál ma hatalmasabb s kulturális téren is előbbre haladt nemzet büszke lehetne erre a gazdagságra. Pedig Hoffmann Edith ugyancsak szigorú kritikával rostálja meg kódexeinket, állapítja meg, hogy díszítésükben mennyi része volt hazai tényezőknek s mennyi a külföldi mestereknek.

Mint egyéb műkincseink, Magyarországnak történelmi katasztrófaival kapcsolatos ismételt kifosztása alkalmával, miniatúrás kódexeink zöme is külföldre került s ezekkel ép ezért rendszerint külföldi kutatók foglalkoztak először. A magyarság multját nem ismerve külföldi írók a magyarországi eredetű miniatúrás emlékeket többnyire mindenünnen származtatják, csak Magyarországról nem. Budáról, Esztergomból Bécsbe, Salzburgba s egyebüvé került kódexek kapcsán például nem egy lendületes tanulmány látott napvilágot az osztrák miniatúrfestésről. Kutatóinkra még ugyancsak nagy munka vár, hogy visszahódítsák, amit külföldi kollégáik, rendszerint jóhiszeműen ugyan, a tőlünk származó emlékekkel kapcsolatban a maguk régi kultúrájának a javára könyveltek el.

Ebben a tekintetben Hoffmann Edith nem egy tanulmányával máris jelentős eredményeket ért el. Hogy középkori miniatúránk értékéről, fejlődéséről egyre tisztább a képünk, azt főleg idevágó, mindig alapos, szellemes és finom ízléssel megírt tanulmányainak köszönhetjük. Mostani könyve igen helyesen megszerkesztett összefoglalása ezeknek s a találó portrék, amelyeket régi könyvtáraink emlékeinek ismertetésével kapcsolatban ezek tulajdonosairól fest, még fokozzák az érdeklődést, amelyre műve a szakkörökön kívül a művelt közönség szélesebb rétegeiben is méltán számíthat.

Nagy Lajos királlyal kezdődik középkori szellemi előkelőségeink képmás-

sorozata. A nagy király udvari festőjének keze alól került ki a bécsi Képes Krónika, ez a csodálatos, színpompás, végtelenül beszédes miniatúr képsorozat, amely a magyarok történetét meséli el elbájolóan naív felfogással, mégis annyi kritikai érzékkel, hogy ebben a tekintetben nagy, tudományos apparátussal dolgozó mai történeti festőink is tanulhatnak az 1370 körül készült kódex mesterétől.

Tüzetesen foglalkozik szerzőnk Zsigmond király, a császár, titokzatos mesterével, Martinus Opifex-szel, akinek rejtélyét talán sikerül megfejteni, ha nem német szempontból nézzük Zsigmond király udvarát, akiről külföldön azt hiszik, hogy német császár létere környezete és mesterei mind csakis sült német emberek lehettek. Történetíróink régen behizonyították, hogy Zsigmond király budai udvara, külföldi utazásain császári kísérete is zömében magyarokból állott. S aki ismeri történetünket, lehetetlennek fogja találni, hogy akadt volna festő, aki a királyt 1414 után, amikor Cilley Borbálát, feleségét botrányos élete miatt Váradra száműzte, vele együtt oly bizalmas helyzetben örökítette volna meg, mint a nagy bécsi breviárium pompás címlapján, amely minden bizonnyal a Borbálával kapcsolatos botrány miatt maradt félben úgy, hogy valószínűleg csak Albert király fejeztette be s Bécsben. Hevesy Andor feltétlenül budainak tartja a minden ízében eredeti Márton mestert.

Hoffmann Edith hovávalóságának kérdésében még habozik. Annál tüzetesebben sikerült meghatároznia későbbi miniatorainkat, akik többek közt Pálóczi György és Vitéz János érseknek, de főleg Mátyás királynak dolgoztak. A renaissance térfoglalásával kapcsolatban miniatúránkban természetesen olasz mesterek és olasz hatás kerülnek túlsúlyba. Budán azonban a királyi vár könyvmásoló és készítő műhelyében, amelynek főmestere a milánói születésű János modenai apát volt, az olasz renaissanceból egész sajátos budai stílus sarjad, amelynek műtörténeti méltatása Hoffmann Edith könyvének leg-sikerültebb részlete.

S Mátyás halála után mint a művészet egyéb ágaiban, a miniatúrában sem hal ki nálunk a renaissanceban gyökerező új művészet. Sőt a renaissance Budáról terjed el Európa keleti felében mindenfelé Boroszlóztól Moszkváig, amire szerzőnk miniatúr-képirá-

sunk emlékeiből is egész sor döntő bizonyítékot mutat be.

Szinte megható a lelkiismeretesség, amellyel különösen a magyar irodalomból Hoffmann Edith minden, még oly jelentéktelen adatot is regisztrál, amely nagy, összefoglaló tanulmányának anyagával kapcsolatos. Ez manapság nem igen szokás nálunk. Látunk könyveket, amelyek szinte egész kép- és adatanyagukat mások munkáiból kölcsönzik a forrás gondos agyonhallgatásával. Hoffmann Edith kellően kritizálja mindenkit felsorol, aki nálunk valaha a miniatúráról írt vagy régi kódexeinkről bárminemű adatokat közölt. Ez a lelkiismeretesség, bár nem annak szánta, még határozottabbá teszi művének forrásmunka jellegét.

Divald Kornél.

Tarczai György: Mikó solymár. A Szent István-Társulat kiadása. (A kiváló művészettörténetíró, Divald Kornél rejtőzik a főttebbi álnév alá, ha regényt vagy novellát ír. Mikor harmincöt évvel ezelőtt megkezdte tudós és szépiró munkásságát, bizonyára attól tartott, hogy a tudósnak szemére vetik poétaságát, a poétának pedig tudós voltát, ezért szinte titkolta, hogy Tarczai és Divald ugyanaz a személy s még ma sem veti le inkognitóját.

Pedig a tudós akadémikusnak nem kell röstelkednie Tarczai szépirodalmi «bűnei» miatt.

Tarczainak különös érdeme, hogy a régi magyar városok társadalmi és művészi életének, ennek a történeti elbeszélőink által eddig elhanyagolt milliónek lett a krónikása. A tudós nem nyomja el benne a költőt. Mozgékony képzelete tömördek tárgyat talál az említett körben s romantikus mesékké szövi őket, melyeknek nem annyira újságával, kompozíciójával, stílárís szénességével és lélekrajzi elmélyítésével hat, mint rendkívül hű, finom részletekben gazdag és hangulatos korrajzi háttérével.

Ez a regény művei hosszú sorozatának méltó tagja. Hőse az Árpád-kori oklevelekben is említett «auceps Myco», háttére a tatárjárás, személyei többnyire történeti alakok, pl. Merzse vitéz, színhelye a később keletkezett Eperjesnek, a regényíró szülővárosának környéke, a «terra Epuryses». Cselekménye a tatár veszedelemre való előkészület, a Mikó által erődde alakított Szent László-kolostor megvédése a tatárok ellen s egy szerelmi történet.